

Sygn. akt V ACa 636/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Maria Sokołowska

Sędziowie: SA Katarzyna Przybylska (spr.)

SA Włodzimierz Gawrylczyk

Protokolant: sekretarz sądowy Żaneta Dombrowska

po rozpoznaniu w dniu 22 listopada 2013 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.

przeciwko Województwu (...)

o ukształtowanie treści stosunku prawnego i zapłatę, ewentualnie o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w T.

z dnia 4 czerwca 2013 r. sygn. akt I C 805/11

I. oddala apelację;

II. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwe podpisy

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 2 maja 2011 r. skierowanym przeciwko pozwanemu Województwu (...) powódka (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w W. wniosła o:

1. zmianę treści stosunku prawnego łączącego Powódkę z Pozwanym poprzez oznaczenie wysokości świadczenia należnego Powódce z tytułu wykonywania na rzecz województwa (...) („**Pozwanego**”) usług publicznych w zakresie regionalnych i międzywojewódzkich przewozów kolejowych, tj. poprzez:

a) zmianę wysokości stawki kwoty dofinansowania z kwoty 6,50 złotych za pociągokilometr, określonej w § 5 ust. 1 Umowy ramowej (...) o świadczenie usług publicznych w zakresie regionalnych i międzywojewódzkich kolejowych (...), zawartej (...) w brzmieniu zgodnym z Aneksen nr (...) (...), na kwotę 11,43 złotych za pociągokilometr w odniesieniu do okresu (...) wraz z wyeliminowaniem ograniczenia całkowitej kwoty dofinansowania, określonej w tym postanowieniu umowy;

b) zmianę wysokości stawki kwoty dofinansowania z kwoty 10,82 złotych za pociągokilometr, określonej w § 5 ust. 1 Umowy ramowej (...) o świadczenie usług publicznych w zakresie regionalnych i międzywojewódzkich kolejowych (...) osób - (...) zawartej (...) w brzmieniu zgodnym z Aneks nr (...) (...), na kwotę 14,13 złotych za pociągokilometr w odniesieniu do okresu(...) wraz z wyeliminowaniem ograniczenia całkowitej kwoty dofinansowania, określonej w tym postanowieniu umowy;

2. zasądzenie od Pozwanego na rzecz Powódki kwoty 10.980.897,72 złotych tytułem różnicy pomiędzy dofinansowaniem rzeczywiście Powódce należnym od Pozwanego z tytułu świadczenia przez nią usług w zakresie regionalnych i międzywojewódzkich kolejowych przewozów osób, objętych opisanymi wyżej Umowami ramowymi, w okresach(...) (tj. dofinansowaniem ustalonym przez Sąd wskutek zmiany stosunku prawnego łączącego strony, dokonanej zgodnie z żądaniem z pkt 1 petitum pozwu), a kwotą dofinansowania przekazanego Powódce przez Pozwanego, obliczonego według stawek określonych w opisanym w pkt 1 petitum pozwu Umowach ramowych, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia niniejszego pozwu do dnia zapłaty;

ewentualnie, na wypadek nieuwzględnienia przez Sąd żądań z pkt 1 i 2 powyżej:

3. zasądzenie od Pozwanego na rzecz Powódki kwoty 10.980.897,72 złotych **tytułem należnego Powódce a niewypłaconego wynagrodzenia** z tytułu świadczenia bez zawarcia Umów rocznych (a jednocześnie bez uzgodnienia wysokości wynagrodzenia) na rzecz Pozwanego usług publicznych w zakresie regionalnych i międzywojewódzkich kolejowych przewozów osób w okresie (...) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia złożenia niniejszego pozwu do dnia zapłaty.

Nadto powódka wniosła o zasądzenie od pozwanego na jej rzecz zwrotu kosztów procesu w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwany w odpowiedzi na pozew wniosł o oddalenie powództwa.

Sąd Okręgowy w T. wyrokiem z 4.06.2013 r. oddalił powództwo oraz orzekł o kosztach postępowania w sprawie.

Swoje rozstrzygnięcie oparł na następujących ustaleniach.

W okresie od lipca do października (...) Pozwany Województwo (...) przeprowadził, na podstawie art. 39 oraz art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych, ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym i Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie organizowania regionalnych kolejowych przewozów pasażerskich, postępowanie o zamówienie publiczne świadczenia usług publicznych w zakresie regionalnych kolejowych przewozów osób na terenie województwa (...) (...) Powyższe postępowanie przetargowe obejmowało usługi objęte tzw. (...), do zakresu którego wchodziły połączenia realizowane na odcinku B. - T.) oraz (...) (do zakresu którego wchodziły połączenia realizowane na trakcji elektrycznej w granicach województwa (...)). Pozwany dokonał wyboru oferty złożonej przez powódkę, w wyniku czego zawarte zostały między stronami (...) następujące umowy, zwane „umowami ramowymi”:

a) Umowa ramowa (...) o świadczenie usług publicznych w zakresie regionalnych kolejowych (...) zmieniona następnie Aneks nr (...) (...)

b) Umowa ramowa (...) o świadczenie usług publicznych w zakresie regionalnych kolejowych (...) osób - (...) zmieniona następnie Aneks nr (...) (...)

Czas obowiązywania powyższych umów ramowych obejmował okres (...) aneksem nr (...) do umów ramowych zmieniono m.in. tytuły tych umów: zastępując dotychczasowy tytuł „o świadczenie usług publicznych w zakresie regionalnych kolejowych przewozów osób” tytułem „o świadczenie usług publicznych w zakresie regionalnych i międzywojewódzkich kolejowych przewozów osób”.

Umowy ramowe przewidywały w § 2 ust.1, że strony będą zmierzały do zawarcia umów o świadczenie usług publicznych na okresy obowiązywania rozkładów jazdy pociągów („Umowy roczne”), tj.:(...). Zawarcie Umów rocznych miało być poprzedzone negocjacjami, których celem było ustalenie warunków realizacji kolejowych przewozów osób w okresie obowiązywania rozkładów jazdy pociągów, z wyłączeniem warunków, które stanowiły kryteria wyboru ofert w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego (...), tj. wysokości kwoty dofinansowania do pociągokilometra oraz punktualności kursowania pociągów (§ 2 ust. 2 obu umów ramowych).

Na podstawie § 5 ust. 1 umowy ramowej pozwany jako organizator przewozów, zobowiązał się dofinansowywać regionalne i międzywojewódzkie kolejowe przewozy pasażerskie osób w kwocie 6,50 zł za pociągokilometr, łącznie nie większej niż 10.920.000 zł za cały okres obowiązywania umowy ramowej jeżeli chodzi (...), oraz w kwocie 10,82 zł, za pociągokilometr, łącznie nie większej niż 82.773.000 zł. za cały okres obowiązywania umowy ramowej jeżeli chodzi (...).

W związku z zawarciem powyższych umów ramowych, w okresie (...)powódka świadczyła na rzecz pozwanego usługi publiczne w zakresie kolejowych przewozów pasażerskich na obszarze województwa (...), zgodnie z uzgadnianymi z pozwanym rozkładami jazdy pociągów, na podstawie Umów rocznych zawartych na okresy (...)Koszty świadczenia przez powódkę na rzecz pozwanego usług publicznych w drugim okresie rozliczeniowym wliczając dofinansowanie wypłacone przez pozwanego na podstawie zawartych umów były wyższe o kwotę 19.731.093,83zł. od przychodów uzyskanych z tego tytułu. Natomiast strata poniesiona przez powódkę w pierwszym okresie wyniosła 7.167.874,46 zł.

W dniu 22 września 2009 roku odbyło się spotkanie przedstawicieli stron, którzy przystąpili do negocjacji warunków kolejnej rocznej umowy na okres od 13 grudnia 2009 roku do 11 grudnia 2010 roku. Po stronie powoda występowali: M. D. (...) - Ożóg Naczelnik D. Marketingu w (...), a po stronie pozwanej J. P., O. S. i P. M.. Podczas tego spotkania przedstawiciele stron uzgodnili wszystkie warunki rocznej umowy i przygotowały projekt umowy, który został już podpisany przez Marszałka Województwa (...) oraz Członka Zarządu Województwa B. N.. Następnie projekt ten został przekazany przedstawicielom powódki w celu jego podpisania przez D. Handlowego i Pełnomocnika Zarządu spółki ds. Klientów Kluczowych. Podczas rozmów strona powodowa nie zgłaszała żadnych żądań dotyczących zmiany kwoty dofinansowania zapisanej w umowach ramowych i nie powoływała się na nadzwyczajną zmianę stosunków gospodarczych.

W piśmie(...) powódka poinformowała pozwanego, iż podpisanie umów rocznych na okres (...) na warunkach proponowanych przez pozwanego nie jest możliwe, ponieważ kwota dofinansowania określona w proponowanych projektach umów rocznych nie pokrywa w pełni planowanego deficytu, jaki będą generować przewozy realizowane na ich podstawie, a Rada Nadzorcza powódki nie wyraża zgody na zawieranie umów, które z założenia przynoszą powódce straty. Jednocześnie powódka zaproponowała podpisanie umów terminowych jedynie na okres (...) według stawek wskazanych w umowach ramowych, co dałoby czas na wynegocjowanie przez strony odpowiednich warunków świadczenia usług na rok (...)Zaproponowane umowy terminowe - tj. (...) zostały zawarte w dniu (...) Na ich podstawie powódka otrzymała od pozwanego środki na wykonywanie kolejowych przewozów pasażerskich stosownie do ustalonej przez strony w danym okresie wielkości pracy eksploatacyjnej wynikającej z uzgodnionego rozkładu jazdy oraz według stawek określonych w umowach ramowych.

Pomimo że umowy terminowe (...) obejmowały zobowiązanie powódki do świadczenia usług na rzecz pozwanego jedynie w okresie (...), powódka, za zgodą i wiedzą pozwanego, również po upływie tego okresu świadczyła usługi publiczne w zakresie przewidzianym w Umowie ramowej, zgodnie z uzgodnionym z pozwanym rozkładem jazdy pociągów na rok rozliczeniowy (...)

Z uwagi na brak umowy na ten okres pozwany nie przekazywał powódce należnego jej dofinansowania pomimo realizowanych zgodnie z planem przewozów.

W wyniku podjętych (...) negocjacji, powódka i pozwany uzgodnili treść porozumień dotyczących świadczenia usług przewozowych objętych umowami ramowymi w okresie(...) do dnia zawarcia umów rocznych, nie dłużej jednak niż do (...)

W dniu (...) strony podpisały porozumienie dotyczące (...) oraz porozumienie dotyczące (...), w których określono warunki przekazywania środków finansowych z tytułu usług wykonywanych przez powódkę w okresie (...) do dnia zawarcia umów rocznych, nie dłużej niż (...), według stawek określonych w umowach ramowych. Jednocześnie powódka złożyła oświadczenie, iż określone w porozumieniach stawki dofinansowania nie pokrywają uzasadnionych kosztów świadczenia usług, co wynika z powodów niezależnych od powódki i nadzwyczajnej zmiany okoliczności, w szczególności ogólnoswiatowego kryzysu finansowego, wzrostu stopy bezrobocia w regionie, wzrostu kosztów świadczenia usług. Powódka wskazała, iż stawki dofinansowania powinny wynosić w przypadku usług w świadczonych ramach (...) -16,95 zł za pociągokilometr, a w przypadku usług w ramach (...) - 16,36 zł za pociągokilometr. Z kolei pozwany oświadczył, iż ze względu na kryzys gospodarczy ma zmniejszone wpływy z tytułu udziału w podatkach PIT i CIT oraz ponosi zwiększone koszty utrzymania wojewódzkich jednostek organizacyjnych. Jednocześnie obie strony zobowiązały się do kontynuowania negocjacji dotyczących zawarcia umów rocznych i ustalenia warunków finansowych świadczenia usług przez powódkę w związku z rozbieżnościami pomiędzy stronami, jakie nastąpiły w tym zakresie.

Pomimo późniejszych negocjacji i organizowanych w tym celu wielokrotnych spotkań oraz wymiany pism nie doszło do podpisania umowy rocznej na lata (...) między stronami. Do chwili obecnej umowy roczne regulujące prawa i obowiązki stron w związku ze świadczeniem przez powódkę w roku rozliczeniowym (...) usług publicznych, w zakresie określonym w umowach ramowych, nie zostały zawarte.

Sąd Okręgowy w swoich rozważaniach podkreślił, że stan faktyczny w niniejszej sprawie był pomiędzy stronami bezsporny.

Strony nie kwestionowały faktu zawarcia umów ramowych oraz ustalonych w nich warunków. Również obie strony przyznawały, że prowadzono negocjacje dotyczące umów rocznych, w czasie gdy powódka wykonywała na rzecz pozwanej usługi w oparciu o ustalenia przyjęte w umowach ramowych. Strony prezentowały jedynie odmienną ocenę, co do tego czy zaszły warunki do skorzystania z dobrodziejstwa instytucji *rebus sic stantibus*. Sąd Okręgowy podkreślił, że przepis art. 357¹ kc ma charakter regulacji wyjątkowej, a zawarta w nim klauzula nie ma charakteru nadrzędnego. Przepis ten wymaga restrykcyjnej interpretacji a jego wykładnia nie może być dokonywana rozszerzająco. Powództwo z art. 357¹ k.c. zaliczane jest do kategorii powództw o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego, gdyż jego treścią jest dążenie do zmiany lub rozwiązania stosunku prawnego. Dokonana na podstawie tego przepisu modyfikacja stosunku zobowiązaniowego ma charakter konstytutywny, tworzy nowy stan prawny w relacjach obligacyjnych stron. Z istoty powództwa o ukształtowanie wynika, że kształtować można coś co istnieje. Przepis art. 357¹kc zezwala sądowi na ingerencję w treść istniejącego stosunku zobowiązaniowego, dopuszcza zmianę sposobu jego wykonania lub wysokości świadczenia, a także rozwiązanie umowy. Zgodnie z doktryną i orzecnictwem, charakter uprawnień kształtujących sąd wynikający z tego przepisu pozwala na korzystanie z nich, dopóki nie wygaśł stosunek zobowiązaniowy łączący strony. Przepis ten nie może zaś stanowić podstawy ingerencji sądu w treść stosunku zobowiązaniowego w zakresie, w jakim stosunek ten wygaśł.

W judykaturze ugruntowany jest już pogląd, że jeżeli umowa została w całości wykonana, to jej rozwiązanie ani modyfikowanie na podstawie art. 357¹ § 1 k.c. nie jest możliwe. Nadto, w ocenie Sądu Okręgowego już z samej wykładni językowej przepis ten wskazuje bowiem na sytuacje, w których spełnienie świadczenia połączone by było z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażąca stratą. Skoro zatem świadczenie zostało już spełnione przez dłużnika nie można przyjąć, że było ono nadmiernie trudne, podobnie jak nie można przyjąć, że strata dla dłużnika, który świadczenie spełnił jest rażąca. Ratio legis powołanej instytucji zasadza się bowiem na założeniu, że dłużnik ma zamiar spełnienia świadczenia jednakże nie pozwala mu na to nadzwyczajna zmiana okoliczności. Byłoby nielogiczne i sprzeczne z zasadami doświadczenia życiowego przyjęcie, że dłużnik, który świadczenie dobrowolnie

spełnił, powołuje się następnie, że to spełnienie było połączone z nadmiernymi trudnościami lub groziło mu szkodą. Skoro dłużnik wykonał w całości umowę nie można twierdzić, że jednocześnie ograniczały go w tym jakieś nadzwyczajne zdarzenia.

Sąd Okręgowy podkreślił, że niesporne jest w stanie faktycznym sprawy, że łącząca strony umowa ramowa zawarta na czas określony tj. (...) wygasła, została wykonana przez obie strony zobowiązane do wzajemnych świadczeń zgodnie z jej treścią, co czyni w ocenie Sądu I instancji niemożliwą jej modyfikację w trybie konstytucyjnym w kierunku zmiany wysokości wykonanego zobowiązania ze skutkiem retroaktywnym. Powódka złożyła pozew zawierający żądanie zmiany treści umowy (...) podczas gdy umowy ramowe, z których wynikało zobowiązanie wykonywania usługi publicznego przewozu zostały zawarte na okres (...). Powódka nie kwestionowała faktu, że zostały one w tym czasie wykonane zgodnie z porozumieniem stron. Pomimo że umowy terminowe(...) obejmowały zobowiązanie powódki do świadczenia usług na rzecz pozwanego jedynie w okresie(...), powódka, za zgodą i wiedzą pozwanego, również po upływie tego okresu świadczyła usługi publiczne w zakresie przewidzianym w Umowie ramowej, zgodnie z uzgodnionym z pozwanym rozkładem jazdy pociągów na rok rozliczeniowy (...). Nadto (...)strony podpisały porozumienie dotyczące (...) oraz porozumienie dotyczące(...), w których określono warunki przekazywania środków finansowych z tytułu usług wykonywanych przez powódkę w okresie (...) do dnia zawarcia umów rocznych, nie dłużej niż (...), według stawek określonych w Umowach ramowych. Co prawda umowy roczne nie zostały ostatecznie zawarte jednakże umowy ramowe zostały wykonane w oparciu o porozumienia tymczasowe, które zresztą miały regulować stosunki stron w braku zawarcia umów rocznych. Sąd Okręgowy wskazał nawet na dalej idące w orzecznictwie stanowisko, a mianowicie w przypadku gdy umowa została w całości wykonana nie ma znaczenia nawet okoliczność wytoczenia powództwa w okresie, kiedy stosunek zobowiązaniowy trwał. Istotny jest bowiem stan z daty orzekania. Wyrok sądu mający charakter konstytucyjny dopiero modyfikuje objęty żądaniem stosunek obligacyjny i aby dokonać tej żądanej modyfikacji, stosunek ten musi istnieć.

W dalszym toku rozważań Sąd Okręgowy stwierdził, że w ocenie powódki stosunek prawny między stronami nie wygasł przez cały okres (...) powodowa spółka wykonywała przewozy oraz, że otrzymała ona na ten cel dofinansowanie w uzgodnionej w umowie ramowej wysokości. Powódka podnosiła jednak, że nie nastąpiło końcowe rozliczenie umowy. Wskazywała, że postanowienia umowy ramowej przewidywały, iż termin i sposób rozliczenia strony ustalały będą zawsze w umowie rocznej. Ponieważ w stosunku do spornego okresu umowy roczne nie zostały zawarte, nie doszło do rozliczenia, a w konsekwencji nie można uznać, że umowy te wygasły poprzez ich wykonanie. W ocenie Sądu Okręgowego argument ten nie zasługiwał na uwzględnienie. Analiza treści umów ramowych wskazuje, że rozliczenie umowy nie było elementem świadczenia, ale miały jedynie na celu poddanie kontroli prawidłowość wykonania umowy. Miało na celu zweryfikowanie, czy dofinansowanie przekazane powodowej spółce zostało spożytkowane na właściwe cele. Z treści umowy ramowej wynikało m.in., że rozliczenie ma następować na podstawie dostarczonego sprawozdania uwzględniającego zestawienie zawierające w szczególności wielkość wykonanej przez każdy pociąg prac czy wskaźniki punktualności dla każdego pociągu. Nie można przyjąć, że dokonanie rozliczenia było świadczeniem, a tym samym jego niespełnienie nie może prowadzić do wniosku, iż nie została wykonana umowa.

Mając na uwadze powyższe, Sąd oddalił żądanie główne o ukształtowanie treści umowy.

Jednocześnie oddaleniu podlegało żądanie skonstruowane w punkcie drugim petitum pozwu. Powódka domagała się bowiem zasądzenia wskazanej kwoty w przypadku uznania przez Sąd, że zachodzą przesłanki do ukształtowania treści umów ramowych poprzez zmianę wysokości stawki dofinansowania do pociągokilometra. Powódka wskazywała, że zmiana wysokości dofinansowania, wynikająca z uwzględnienia roszczenia z pkt 1 petitum pozwu, skutkować będzie powstaniem po stronie pozwanego długu, którego wysokość równa będzie różnicy pomiędzy ustalonym przez Sąd wynagrodzeniem rzeczywiście należnym z tytułu świadczenia przez powódkę usług w zakresie regionalnych i międzywojewódzkich kolejowych przewozów osób, objętych opisanymi wyżej Umowami ramowymi, w okresie (...) (obliczonym według wskazanych wyżej stawek), a kwotą wynagrodzenia przekazanego powódce przez pozwanego, obliczonego według stawek określonych w Umowach ramowych. Skoro zatem Sąd Okręgowy nie uwzględnił roszczenia o zmianę treści umów ramowych nie było podstaw do uwzględnienia drugiego z przedstawionych w pozwie roszczeń. Ze wskazanych wyżej przyczyn, Sąd I instancji nie uwzględnił wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na

okoliczność jak zmieniły się okoliczności gospodarcze w okresie (...), doznanych przez powodową spółkę strat z tytułu wykonywania przewozów w oparciu o ustalone w umowach ramowych kwoty dofinansowania oraz według jakich zasad powód dokonywał rozliczenia kosztów i przychodów.

W ocenie Sądu Okręgowego słusznie zauważył pozwany, że roszczenie powoda jest nieuzasadnione, gdyż powódka i pozwany umówili się co do wysokości wynagrodzenia. Uczynili to w umowach ramowych, gdzie ustalona kwota dofinansowania miała charakter maksymalny, natomiast kwota dofinansowania za jedną pociągogodzinę miała charakter stały.

W trakcie negocjacji umów rocznych strony doszły do konsensusu, że do czasu ich podpisania pozwana będzie wykonywała usługi w oparciu o ustalenia wynikające z umowy ramowej. Zatem należało przyjąć, że obie strony dopuściły taką możliwość, iż negocjacje mogą zakończyć się fiaskiem, co też ostatecznie nastąpiło. Ponieważ porozumienia tymczasowe miały obowiązywać do czasu podpisania przez strony umów rocznych, należy przyjąć, że skoro umowy roczne nie zostały ostatecznie zawarte, stosunek zobowiązaniowy w całym okresie wynikał z zawartych umów ramowych, W konsekwencji należało przyjąć, że strony ustaliły wynagrodzenie takie, jak w umowach ramowych.

W ocenie Sądu I instancji nie ma racji strona powodowa twierdząc, że jedynie umowa roczna mogła określać wysokość przysługującego powódce wynagrodzenia z tytułu wykonywanych usług, a wobec niezawarcia takiej umowy powódka świadczyła na rzecz pozwanego usługi, pomimo nie uzgodnienia wysokości wynagrodzenia. Sąd Okręgowy podkreślił, iż z treści umowy ramowej wynikało, że zawarcie umów rocznych poprzedzały negocjacje mające na celu ustalenie warunków realizacji kolejowych przewozów osób w zakresie obowiązywania rozkładów jazdy pociągów z wyłączeniem kryteriów wyboru oferty ujętych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego.

Tym samym art. 735 § 2 kc nie mógł znaleźć zastosowania. Ponadto Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że umowy w sprawach zamówień publicznych nie mogą być zmieniane w dowolny sposób, zwłaszcza w stosunku do treści wybranej oferty, na podstawie której daną umowę zawarto. W przeciwnym wypadku podstawowy cel zamówień publicznych, jakim jest wybór najkorzystniejszej oferty, mógłby zostać całkowicie zniweczony. Zmiana umowy w stosunku do treści wybranej oferty może prowadzić do zniekształcenia wyniku postępowania o udzielenie zamówienia publicznego i w konsekwencji naruszać zasadę równego traktowania wszystkich wykonawców oraz zasadę uczciwej konkurencji. Gdyby możliwość dokonywania zmian umów w sprawach zamówień publicznych była niczym nieograniczona, wiele tego rodzaju umów byłoby zawieranych po to, aby niedługo po zawarciu je zmienić.

O kosztach orzeczono na mocy art. 98 kpc.

Od powyższego orzeczenia apelację złożyła pozwana, zaskarżając wyrok w całości wniosła o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez uwzględnienie powództwa głównego opisanego w punktach 1. i 2. petitum pozwu datowanego na 29 kwietnia 2011 roku albo powództwa ewentualnego, opisanego szczegółowo w punkcie 3. petitum pozwu datowanego (...)

2. zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

ewentualnie o:

3. uchylene zaskarżonego wyroku w całości oraz przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania wraz z pozostawieniem temu Sądowi decyzji co do kosztów postępowania.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła:

1. naruszenie przepisów art. 233 k.p.c. oraz art. 65 k.c. i 357¹ k.c. poprzez błędne ustalenie przez Sąd iż:

a) Umowa ramowa (...) o świadczenie usług publicznych w zakresie regionalnych Umowa ramowa (...) o świadczenie usług publicznych w zakresie regionalnych kolejowych (...) zmieniona następnie Aneksami nr (...)(...)

b) Umowa ramowa (...) o świadczenie usług publicznych w zakresie regionalnych kolejowych (...) osób – (...) zmieniona następnie Aneksami nr (...)(...)(łącznie zwane „umowami ramowymi”

zawarte między powodem a pozwanym zostały w całości wykonane, co skutkowało błędnym uznaniem przez Sąd, iż w sprawie nie zachodzą przesłanki zastosowania przepisu art. 357¹ k.c. z uwagi na to, że roszczenie powoda jest spóźnione;

2. naruszenie przepisu art. 144 ustawy prawo zamówień publicznych (dalej: „PZP”) w związku z art. 357¹ k.c. poprzez błędne uznanie, że przepis art. 144 PZP nie pozwala na zmianę zawartych umów ramowych;

3. naruszenie przepisu art. 357¹ k.c. poprzez błędne uznanie, że okoliczności szczegółowo opisane przez powoda w pozwie (w tym w szczególności działania restrukturyzacyjne w grupie (...), wzrost cen dostępu do linii kolejowych, wzrost kosztów energii, zmniejszenie liczby podróży w wyniku kryzysu finansowego) nie stanowiły nadzwyczajnej zmiany stosunków w rozumieniu powołanego przepisu art. 357¹ k.c.;

4. naruszenie przepisów art. 278 k.p.c. oraz art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie zgłoszonych przez powoda i pozwanego wniosków o dopuszczenie dowodów z opinii biegłego, którego osoba została zgodnie wskazana przez strony, a w konsekwencji – zamknięcie rozprawy przez Sąd, pomimo że okoliczności faktyczne, będące przedmiotem tych wniosków dowodowych, miały dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie, a ustalenie tych okoliczności wymagało wiadomości specjalnych;

5. naruszenie przepisu art. 279 k.p.c. poprzez oddalenie przez Sąd zgłoszonych przez powoda i pozwanego wniosków o przeprowadzenie dowodów z opinii biegłego na posiedzeniu niejawnym.

6. naruszenie przepisów art. 233 k.p.c. i 735 k.c. w związku z art. 40 ust. 4a i 4b ustawy o transporcie kolejowym (w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 marca 2011 r.) (dalej: „UTK”) poprzez błędne ustalenie przez Sąd, że strony uzgodniły wynagrodzenie za świadczenie usług publicznych w roku (...). w umowach ramowych, co skutkowało błędnym uznaniem, że nie znajduje w sprawie zastosowania art. 735 k.c. podczas gdy jedynie w umowach rocznych, o których mowa w art. 40 ust. 4b UTK (dalej: „Umowy roczne”) można było uzgodnić wysokość wynagrodzenia (zwanego dofinansowaniem) na podstawie uzgodnionego (w ramach rozkładu jazdy na dany rok) zakresu usług, przysługującego powodowi od pozwanego, a ponadto umowy ramowe, zgodnie z przepisami PZP oraz art. 40 ust. 4a UTK określać mogły w szczególności ogólne warunki i tryb zawierania umów rocznych oraz planowane łączne nakłady finansowe i nie rodziły zobowiązań w zakresie wysokości dofinansowania oraz szczegółowego zakresu świadczenia usług publicznych przez powoda na dany rok.

W związku z zarzutami z pkt. 4 i 5 powyżej, na podstawie przepisu art. 380 k.p.c. wniosła o rozpoznanie przez Sąd Apelacyjny postanowienia Sądu Okręgowego w przedmiocie wniosków o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego poprzez zmianę tego postanowienia i uwzględnienie wniosków o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, opisanych szczegółowo w punktach 7,8 i 9 petitum pozwu.

Pozwany w odpowiedzi na apelację wniósł o jej oddalenie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela ustalenia faktyczne oraz wywiedzione na tej podstawie konsekwencje prawne Sądu Okręgowego i przyjmuje je za własne.

Za nietrafny w ocenie Sądu Apelacyjnego należy uznać zarzut naruszenia art. 233 kpc oraz art. 65 kc i 357⁽¹⁾ kc poprzez błędne ustalenie, że umowy ramowe (...) o świadczenie usług publicznych w zakresie regionalnych kolejowych przewozów osób zawarte pomiędzy powodem, a pozwanym zostały w całości wykonane, co skutkowało przyjęciem, że roszczenie powoda jest spóźnione.

Zgodnie z treścią art. 354 § 1 kc dłużnik wykonując zobowiązanie powinien wykonać je zgodnie z jego treścią oraz celem społeczno- gospodarczym. Przepis ten wprowadza regułę interpretacyjną zawierającą kryteria oceny wykonania zobowiązania.

Treść zobowiązania oraz spełnienie celu społeczno-gospodarczego stanowi podstawowe kryterium według, którego należy oceniać zachowanie dłużnika spełniającego świadczenie oraz okoliczność czy zostało ono spełnione w całości bądź w części. Treścią zobowiązania w przedmiotowej sprawie było wykonanie regionalnych przewozów kolejowych osób, celem było organizowanie przewozów pasażerskich.

Z akt sprawy wynika, że zobowiązanie zostało wykonane zgodnie z jego treścią oraz celem społeczno-gospodarczym. Przewozy osób w okresie objętym umowami ramowymi zostały w całości zrealizowane. Powód wykonywał przewozy w ilości jakie wynikały z rozkładów jazdy, które były uzgadniane w ramach corocznych negocjacji prowadzonych pomiędzy stronami. Należy z całą starannością podkreślić, że powód od dnia (...) wykonywał zamówienie pozwanego tj. przewozy osób, wykonywał zatem zobowiązanie, które wygasło z upływem czasu na jaki zostało powołane do życia oraz osiągnięcie określonego celu. Trafnie zwrócił uwagę Sąd Okręgowy, że treść umów ramowych wskazuje, że rozliczenie umowy nie było elementem świadczenia, a miało jedynie na celu poddanie kontroli prawidłowości jej wykonania.

W szczególności Sąd I instancji przyjął, że rozliczenie końcowe nie było świadczeniem, a więc brak takiego rozliczenia nie może być uznane za niewykonanie umowy.

W konsekwencji nie można uznać za zasadne zarzuty naruszenia art. 144 PZP oraz art. 357¹ kc poprzez błędne uznanie, że nie była możliwa zmiana umów ramowych, a okoliczności szczegółowo opisane przez powoda w pozwie nie stanowiły nadzwyczajnej zmiany stosunków w rozumieniu art. 357¹ kc. Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał, że przepis art. 357¹ kc daje możliwość kształtowania stosunku prawnego, który istnieje. (wyrok SN z 21.04.2005 III CK 645/04, wyrok SN z 21.07.2006 r. III CSK 119/05, wyrok SN z 9.04.2009 r. I CKN 255/01, wyrok SN z 6.12.2006 r. IV CSK 290/06, postanowienie SN z 19.05.2006 r. III CZP 118/05).

Trafnie wskazał Sąd Okręgowy, że przepis art. 357¹ ma charakter wyjątkowy, wymaga restrykcyjnej interpretacji. Modyfikacja na podstawie tego przepisu stosunku zobowiązaniowego ma charakter konstytutywny. Zezwala on na ingerencję w treść stosunku prawnego, jednakże tylko do czasu jego wygaśnięcia.

Mając powyższe na uwadze w ocenie Sądu Apelacyjnego stwierdzić należy, że powód spóźnił się z roszczeniem o ukształtowanie stosunku prawnego – pozew został wytoczony 29.04.2011 r. – zatem nie może domagać się zmiany jego treści.

Zarzut naruszenia art. 357¹ k.c. poprzez błędne uznanie, że okoliczności opisane przez powoda nie stanowią nadzwyczajnej zmiany stosunków również jest niezasadny. Sąd prawidłowo podkreślił, że powód przygotowując ofertę dokonał złej kalkulacji swoich możliwości ekonomicznych i w konsekwencji zawarł dla siebie niekorzystną umowę. Powód jest podmiotem profesjonalnie świadczącym usługi przewozowe osób, zatem powinien przewidzieć w swojej kalkulacji ewentualne zmiany cen energii, zmniejszenie liczby podróży, wzrost cen dostępu do linii kolejowych, powinien przewidywać możliwość strat w oparciu o istniejące ryzyko gospodarcze i tak kalkulować stawki, aby osiągnąć pewien zysk.

Zarzut naruszenia art. 144 prawa zamówień publicznych również jest niezasadny. Sąd Okręgowy do powyższego przepisu odnosi się w tej części uzasadnienia wyroku, w którym rozważa roszczenie ewentualne powoda o zasądzenie wynagrodzenia o którym mowa w art. 735 § 2 k.c. za świadczenie w okresie (...) usług publicznych na rzecz pozwanego.

Pozwany podkreśla że w sprawie nie może być zastosowany przepis art. 735 § 2 k.c. gdyż strony umówiły się co do wysokości wynagrodzenia – uczyniły to w umowach ramowych. Kwota wskazana w tych umowach ma charakter ceny maksymalnej i należy ją traktować jako obowiązującą taryfę ze wzorca umownego.

Za niezasadne należy uznać kolejne zarzuty apelacji naruszenia art. 278, 227, 279 kpc poprzez oddalenie zgłoszonych wniosków o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego.

Sąd Apelacyjny podziela pogląd Sądu I instancji, iż dopuszczenie dowodu z opinii biegłego wpłynęłoby jedynie na przedłużenie postępowania i nie miałyby wpływu na treść merytorycznego rozstrzygnięcia w świetle tego, iż roszczenie powoda co do zasady jest spóźnione.

Powód zarzuca także naruszenie art. 233 k.p.c., art. 725 k.c. oraz art. 40 ust. 4a i 4b ustawy o transporcie kolejowym w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 marca 2010 r. Zarzut ten również jest niezasadny. Pomijając nawet rozważania czy przepisy ustawy o transporcie kolejowym są przepisami szczególnymi wobec ustawy Prawo zamówień publicznych, przepis art. 40 ust. 4 a i 4 b potwierdza twierdzenia pozwanego, że cena dofinansowania wynikająca z umowy ramowej ma charakter ceny maksymalnej oraz należy ją również traktować jako obowiązującą taryfę ze wzorca umownego. Stosownie do brzmienia tego przepisu umowa ramowa określa planowane łączne nakłady finansowe. Umowa ramowa te nakłady zaplanowała, a rok wykonywania przewozów przez powoda był ostatnim rokiem tego okresu.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 kpc apelację powoda jako niezasadną oddalił w całości.

O kosztach orzeczono na mocy art. 98 kpc.